

Date: 13th June-2026

ONA TILI DARSLARIDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK
TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH ORQALI O'QUVCHILARNING
NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH

Jumanova Dilbar

Respublika musiqa va san'at texnikumi

Annotatsiya. Mazkur maqolada ona tili darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish orqali o'quvchilarning nutq madaniyati va lingvistik kompetensiyasini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Interfaol metodlar, muammoli ta'lim, loyiha texnologiyasi va axborot-kommunikatsiya vositalarining til ta'limidagi o'rni tahlil qilingan. Ona tili ta'limining milliy qadriyatlarni shakllantirish, mantiqiy va ijodiy tafakkurni rivojlantirishdagi ahamiyati asoslab berilgan. Maqolada san'at yo'nalishidagi ta'lim muassasalarida ona tili darslarini kasbiy yo'nalganlik asosida tashkil etish bo'yicha amaliy tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: ona tili, nutq madaniyati, pedagogik texnologiya, interfaol metodlar, lingvistik kompetensiya, muammoli ta'lim, loyiha metodi, ijodiy tafakkur, milliy qadriyat, til ta'limi.

Ona tili — millatning ma'naviy boyligi, milliy o'zlik va madaniy merosning asosiy tashuvchisidir. Alisher Navoiy, Abdulla Qodiriy, Abdulhamid Cho'lpon kabi buyuk so'z san'atkorlari yaratgan boy adabiy meros ona tilimizning qudrati va go'zalligidan dalolat beradi. Yosh avlodda ona tiliga muhabbat, undan to'g'ri va o'rinli foydalanish ko'nikmasini shakllantirish ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biridir.

O'zbekiston Respublikasining "Davlat tili to'g'risida"gi Qonuni hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 21-oktabrdagi "O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeyini tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5850-son Farmoni davlat tilini rivojlantirish, uni ta'lim jarayonida samarali o'qitishning huquqiy asoslarini mustahkamladi. Mazkur hujjatlarda ona tili ta'limini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish muhim vazifa etib belgilangan.

Hozirgi kunda ona tili darslarida an'anaviy, qoidalarni yodlashga asoslangan yondashuvdan voz kechib, o'quvchining fikrlash, nutq so'zlash, matn yaratish kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'limga o'tish davr talabidir. Bu esa o'qituvchidan zamonaviy pedagogik texnologiyalarni puxta egallashni va ularni dars jarayoniga samarali tatbiq etishni taqozo etadi.

Ona tili ta'limining bosh maqsadi o'quvchini grammatik qoidalar yig'indisi bilan qurollantirish emas, balki unda nutqiy kompetensiyani — fikrni og'zaki va yozma shaklda to'g'ri, ravon, ta'sirli ifodalash qobiliyatini shakllantirishdir. Davlat ta'lim standartlarida ona tili fani bo'yicha tinglab tushunish, o'qish, gapirish va yozish kompetensiyalari asosiy ko'rsatkichlar sifatida belgilangan. Shu bois har bir dars o'quvchining faol nutqiy faoliyatiga asoslangan holda tashkil etilishi lozim.

Date: 13th June-2026

Zamonaviy ona tili darslarida “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Insert”, “Sinkveyn”, “Zinama-zina”, “Bahs-munozara” kabi interfaol metodlar keng qo‘llanilmoqda. Masalan, “Klaster” metodi yordamida o‘quvchilar so‘z turkumlari o‘rtasidagi bog‘lanishlarni mustaqil aniqlaydilar, “Sinkveyn” metodi esa ularning so‘z boyligini oshirib, fikrni lo‘nda ifodalash ko‘nikmasini rivojlantiradi. Bunday metodlar o‘quvchini passiv tinglovchidan bilimni faol izlovchi va yaratuvchi shaxsga aylantiradi.

Muammoli ta‘lim texnologiyasida o‘quvchilar oldiga lingvistik muammo qo‘yiladi va ular uni tahlil, qiyoslash, umumlashtirish orqali mustaqil hal etadilar. Masalan, “Nega ayrim so‘zlar turlicha talaffuz qilinsa-da, bir xil yoziladi?” kabi savollar o‘quvchini tadqiqotchilik faoliyatiga undaydi. Loyiha metodi esa o‘quvchilarning guruh bo‘lib “Mahallamiz tarixi so‘zlarda”, “Kasbim atamaları lug‘ati” kabi ijodiy ishlar tayyorlashini nazarda tutadi va til bilimlarini hayotiy vaziyatlarda qo‘llash imkonini beradi.

Elektron darsliklar, multimedia taqdimotlari, interaktiv doska va mobil ilovalar ona tili darslarining ko‘rgazmaliligi va samaradorligini oshiradi. Onlayn lug‘atlar, milliy korpus resurslari va imlo tekshiruv dasturlari o‘quvchilarning mustaqil ishlashi uchun qulay muhit yaratadi. Masofaviy ta‘lim platformalari orqali test topshiriqlari, audio va video materiallar bilan ishlash o‘quv jarayonini individuallashtirish imkonini beradi.

Musika va san‘at yo‘nalishidagi texnikum o‘quvchilari uchun ona tili darslarini kasbiy yo‘nalganlik asosida tashkil etish alohida samara beradi. Maqom, doston, ashula matnlari ustida ishlash, qo‘shiq she‘riyatidagi badiiy san‘atlarni tahlil qilish, sahna nutqi va notqlik mashqlari o‘quvchining ham til bilimini, ham kasbiy mahoratini uyg‘un rivojlantiradi. Xalq og‘zaki ijodi namunalari — maqollar, topishmoqlar, ertaklar — ona tilining boyligini namoyish etuvchi bebaho manba bo‘lib xizmat qiladi. Tajriba shuni ko‘rsatadiki, kasbga oid matnlar bilan ishlash o‘quvchilarning fanga qiziqishini va darsdagi faolligini sezilarli oshiradi.

Nutq madaniyati — adabiy til me‘yorlariga rioya qilgan holda fikrni aniq, ravon, mantiqiy izchil va ta‘sirchan ifodalash san‘atidir. Darslarda og‘zaki nutqni rivojlantirish uchun matnni qayta hikoyalash, rasm asosida hikoya tuzish, berilgan mavzuda monolog so‘zlash, rolli o‘yinlar va munozaralar tashkil etiladi. Yozma nutqni rivojlantirishda esa insho, bayon, taqriz, rasmiy hujjatlar (ariza, tarjimai hol, tushuntirish xati) yozish mashqlari muhim o‘rin tutadi. O‘quvchilar nutqidagi sheva unsurlari, o‘rinsiz qo‘llangan o‘zlashma so‘zlar va g‘aliz iboralar ustida muntazam ishlash adabiy til me‘yorlarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shuningdek, badiiy asarlarni ifodali o‘qish, yod olish va tahlil qilish o‘quvchining estetik didini hamda so‘z qo‘llash mahoratini yuksaltiradi.

Zamonaviy ta‘limda baholash faqat bilimni nazorat qilish vositasi emas, balki o‘quvchini rag‘batlantiruvchi va yo‘naltiruvchi omil sifatida qaraladi. Shakllantiruvchi baholash usullari — o‘z-o‘zini baholash, juftlikda baholash, portfolio yuritish — o‘quvchida mas‘uliyat va mustaqillikni tarbiyalaydi. O‘tkazilgan kuzatishlar shuni ko‘rsatdiki, interfaol metodlar va kasbiy yo‘naltirilgan materiallar muntazam qo‘llanilgan guruhlarda o‘quvchilarning nutqiy faolligi, lug‘at boyligi va yozma ishlar sifati an‘anaviy yondashuv qo‘llanilgan guruhlariga nisbatan sezilarli darajada yuqori bo‘ldi.

Date: 13th June-2026

Ona tili ta'limi yosh avlodning ma'naviy kamoloti, milliy o'zligini anglashi va ijtimoiy hayotda muvaffaqiyatli ishtirok etishi uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar — interfaol metodlar, muammoli ta'lim, loyiha metodi va AKT vositalari — ona tili darslarini o'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan, faol va ijodiy jarayonga aylantiradi.

San'at yo'nalishidagi ta'lim muassasalarida ona tili darslarini kasbiy mazmun bilan boyitish — qo'shiq matnlari, maqom she'riyati va sahna nutqi materiallaridan foydalanish — ta'lim samaradorligini oshirishning istiqbolli yo'lidir. Kelgusida ona tili fani bo'yicha elektron ta'lim resurslarini kengaytirish, o'qituvchilarning innovatsion metodik tayyorgarligini kuchaytirish hamda kasbiy yo'naltirilgan didaktik materiallar bazasini yaratish muhim vazifalar sirasiga kiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining "Davlat tili to'g'risida"gi Qonuni (yangi tahriri). — Toshkent, 1995.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 21-oktabrdagi "O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeyini tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5850-son Farmoni. — Toshkent, 2019.
3. G'ulomov A., Qodirov M. Ona tili o'qitish metodikasi. — Toshkent: Universitet, 2012. — 240 b.
4. Yo'ldoshev J., Usmonov S. Pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2008. — 318 b.
5. Mahmudov N. O'qituvchi nutqi madaniyati. — Toshkent: A.Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2009. — 188 b.
6. Husanboyeva Q., Niyozmetova R. Adabiyot o'qitish metodikasi. — Toshkent: Barkamol fayz media, 2018. — 352 b.
7. Sayidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: Moliya, 2003. — 172 b.
8. Karimova V. Ona tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish // Til va adabiyot ta'limi. — 2021. — №3. — B. 24–28.